

مغالطہ آدام اسمیت

رہنوی بہالہیات اقتصادی

مؤلف: ڈاکٹر فولی

مترجمان:

علی سعیدی

حمیدرضا مقصودی

انتشارات دانشگاه امام صادق (علیه السلام)
تهران: بزرگراه شهید چمران،
پل مدیریت
تلفکس: ۸۸۳۷۰۱۴۲
صندوق پستی: ۱۵۹-۱۴۶۵۵
E-mail: isu.press@yahoo.com
فروشگاه اینترنتی:
www.ketabesadiq.ir

دانشگاه امام صادق

مغالطه آدام اسمیت: رهنمودی به الهیات اقتصادی ■ تألیف: دانکن فولی ■ مترجمان: علی سعیدی، حمیدرضا مقصودی ■ ناشر: دانشگاه امام صادق (ع) ■ نمایه‌سازی: رضا دیبا ■ چاپ اول: ۱۳۹۲
قیمت: ۸۵۰۰۰ ریال ■ شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه ■ چاپ و صحافی: زلال کوثر
■ شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۱۴-۲۸۷-۰

کلیه حقوق چاپ این اثر محفوظ است.

این اثر ترجمه‌ای است از کتاب:

Adam's fallacy: a guide to economic theology: Duncan K Foley
Belknap Press of Harvard University Press, 2008

مترجمان: فولی، دانکن کی. Foley, Duncan K.

عنوان و نام پدیدآور: مغالطه آدام اسمیت: رهنمودی به الهیات اقتصادی / مولف دانکن فولی؛ مترجمان علی سعیدی، حمیدرضا مقصودی.

مشخصات نشر: تهران: دانشگاه امام صادق (ع)، معاونت پژوهشی، ۱۳۹۱.

مشخصات ظاهری: ۳۰۰ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۱۴-۲۸۷-۰

وضعیت فهرست نویسی: فیا

پاداشته عنوان اصلی: Adam's fallacy: a guide to economic theology, 2006

عنوان دیگر: رهنمودی به الهیات اقتصادی.

موضوع: موضوع: آدام، ۱۷۲۳ - ۱۷۹۰ م. ثروت مال

موضوع: اقتصاد - فلسفه

شماره افزوده: سعیدی، علی، ۱۲۶۵ - مترجم

شماره افزوده: مقصودی، حمیدرضا، ۱۳۶۱ - مترجم

شماره افزوده: دانشگاه امام صادق (ع)، معاونت پژوهشی

رده بندی کنگره: ۱۳۹۱ م/۹۲/۸۵۷۲

رده بندی دیویی: ۳۳۰/۲۲

شماره کتابشناسی ملی: ۳۰۳۷۵۰۷

فهرست مطالب

۷	سخن ناشر.....
۹	پیشگفتار.....
۱۳	مقدمه.....
۱۹	فصل ۱. رویای اسمیت.....
۲۲	تقسیم کار.....
۲۳	فواید تقسیم کار.....
۲۵	تقسیم اجتماعی و جزئی کار.....
۲۷	تقسیم کار و گستره بازار.....
۲۹	چرخه اخلاقی تحول اقتصادی.....
۲۹	قانون سی.....
۳۱	نظریه ارزش.....
۳۱	قیمت واقعی و اسمی.....
۳۴	قیمت بازاری و قیمت طبیعی.....
۳۵	نظریه ارزش مبتنی بر کار اسمیت.....
۳۷	محاسبه ارزش افزوده.....
۳۹	رقابت و گرایش [به سوی قیمت طبیعی].....
۴۰	دستمزدها.....
۴۲	سود.....
۴۶	تغییرپذیری نسبت‌های سود و دستمزد.....
۴۷	رانت.....

۴۸.....	بازنگری در نظریه ارزش
۴۹.....	انباشت سرمایه
۵۰.....	سنجش موجودی: ترازنامه‌های ملی و خصوصی
۵۱.....	کارگر مولد و غیر مولد
۵۳.....	منافع عمومی و خصوصی انباشت
۵۵.....	دست نامرئی و دولت
۵۵.....	ترازنامه ملی و سیاست اقتصادی
۵۷.....	دعوی اسمیت درباره «بگذار بشود»
۵۹.....	شاخصه‌های «بگذار بشود»
۶۱.....	دولت و بازار
۶۲.....	نظریه پولی اسمیت
۶۵.....	بازیابی در مغالطه اسمیت
۶۹.....	فصل ۲. علم تاریک
۶۹.....	اندیشه‌های ثانوی
۷۰.....	مالتوس و جمعیت
۷۱.....	بستر مقاله مالتوس
۷۳.....	انگاره‌های مالتوس و دلالت‌های آن‌ها
۷۳.....	جمعیت بشر با تصاعدی هندسی رشد می‌کند
۷۴.....	محصولات کشاورزی با تصاعد حسابی رشد می‌کند
۷۴.....	تنظیم جمعیت
۷۶.....	اکثر مردم باید همیشه در فلاکت زندگی کنند
۷۷.....	تعادل جمعیت‌نگاری
۷۹.....	نقد مالتوس به قوانین فقرزدایی
۸۰.....	منطق مالتوس
۸۱.....	جمعیت و غذا از زمان مالتوس
۸۲.....	رشد جمعیت، رشد اقتصادی و گذار جمعیت‌نگاری

۸۵.....	فراهم کردن تغذیه جهان
۸۶.....	۸ تا ۳۰ میلیارد انسان
۸۷.....	ریکاردو و محدودیت‌های رشد
۸۸.....	نظریه ارزش مبتنی بر کار ریکاردو
۹۰.....	تصحیح اسمیت توسط ریکاردو
۹۰.....	ریت نسبی و تجارت
۹۲.....	نظریه قیمت‌ها مبتنی بر مقدار پول
۹۴.....	رقابت و نظریه ارزش مبتنی بر کار
۹۶.....	انباشت و وضعیت ایستادگی
۹۷.....	مدل غلات
۹۸.....	دستمزد طبیعی
۹۹.....	رانت
۱۰۲.....	قطعه زمین نهایی و درصد سود
۱۰۳.....	انباشت
۱۰۵.....	وضعیت باثبات
۱۰۷.....	تغییر تکنیکی و تجارت خارجی
۱۰۸.....	تاریخ و نگاه ریکاردو
۱۱۰.....	دیدگاه ریکاردو درباره ماشین‌آلات
۱۱۳.....	مغالطه آدام اسمیت و اقتصاد سیاسی فقر
۱۱۵.....	فصل ۳. جدی‌ترین انتقاد
۱۱۹.....	ماده‌گرایی تاریخی و شیوه تولید سرمایه‌داری
۱۲۲.....	تولید اضافی، استثمار و طبقه
۱۲۳.....	نیروها و روابط اجتماعی تولید
۱۲۵.....	زیرینا و روبنا
۱۲۷.....	تبدیل شیوه‌های تولید
۱۳۰.....	کالا و نظریه ارزش

- ۱۳۱.....گردش سرمایه
- ۱۳۳.....ارزش مصرفی و ارزش مبادله‌ای
- ۱۳۴.....مرز کالا
- ۱۳۵.....ارزش مبادله‌ای و پول
- ۱۳۷.....نظریه قیمتی مقدار پول
- ۱۳۸.....نظریه ارزش مبتنی بر کار
- ۱۴۱.....قسط و ارزش
- ۱۴۲.....طلسم کنندگی کالاها
- ۱۴۵.....استثمار سرمایه‌داری و انباشت
- ۱۴۶.....ارزش اضافی، کار دستمزدی و استثمار
- ۱۴۹.....اجزای ارزش کالاها
- ۱۵۱.....روز کاری
- ۱۵۲.....ارزش اضافی مطلق
- ۱۵۳.....ارزش اضافی نسبی
- ۱۵۴.....رقابت و نوآوری سرمایه‌داری
- ۱۵۶.....انباشت، تغییرات تکنیکی و کاهش نسبت سود
- ۱۵۹.....ارتش ذخیره کارگران
- ۱۶۲.....انباشت ابتدایی
- ۱۶۳.....انتقال به سوسیالیسم
- ۱۷۰.....مارکس و انقلاب پرولتاریا
- ۱۷۲.....تناقض‌های نسبت استثمار دائماً فزاینده
- ۱۷۶.....اتفاقی که برای دستمزدهای حقیقی می‌افتد
- ۱۸۰.....نظریه مارکسیستی و تغییرات اجتماعی در قرن بیستم
- ۱۸۱.....انقلاب‌هایی که اتفاق افتاد
- ۱۸۳.....انقلاب‌هایی که اتفاق نیفتاد
- ۱۸۴.....اندیشه سوسیالیستی

۱۸۶.....	انقلاب و شیوه تولید.....
۱۸۸.....	انقلاب به کجا رفته است؟.....
۱۹۱.....	فصل ۴. درباره نهایی ها.....
۱۹۳.....	مغالطه اسمیت نیازمند کفش های نو است.....
۱۹۵.....	نهایی گرایی.....
۱۹۵.....	جورژ و مطلوبیت نهایی.....
۱۹۹.....	منگر و قیمت های نهاده.....
۲۰۰.....	کلارک و توزیع.....
۲۰۳.....	قیمت ها از کجا می آیند؟.....
۲۰۶.....	کدام تخصیص پارتویی؟.....
۲۰۸.....	نهایی گرایی و رفاه اجتماعی.....
۲۱۱.....	نهایی گرایی، اقتصاد سیاسی کلاسیک و زمان.....
۲۱۳.....	وبلن و مصرف انگشت نما.....
۲۱۳.....	مصرف انگشت نما.....
۲۱۶.....	مدل تطوری.....
۲۱۹.....	فصل ۵. صداهایی پراکنده در هوا.....
۲۲۰.....	جان مینارد کینز.....
۲۲۲.....	سرمایه داری جهانی در زمان کینز.....
۲۲۴.....	قانون سی و «بگذار بشود».....
۲۲۹.....	بازارهای کار و بیکاری.....
۲۳۳.....	انتظارات و پول.....
۲۳۶.....	انتظارات کوتاه مدت.....
۲۳۷.....	انتظارات بلندمدت.....
۲۴۱.....	سرنوشت سرمایه داری.....
۲۴۳.....	پیچیدگی در برابر جمع گرایی.....
۲۴۵.....	ادوار تجاری یا بحران سرمایه داری؟.....

۲۴۶.....	بازار چه کاری انجام می‌دهد؟
۲۵۱.....	احیای لیبرالیسم
۲۵۳.....	پیام‌آور تکنولوژی
۲۵۷.....	فصل ۶. توهمات بزرگ
۲۵۸.....	نگاه در آینه
۲۶۰.....	دو اقتصاددان مسلح
۲۶۸.....	فرار از مغالطه اسمیت
۲۷۲.....	مواجهه با نسبی اسمیت
۲۷۵.....	برای مطالعه بیشتر
۲۸۱.....	ضمیمه
۲۸۱.....	تعادل جمعیتی
۲۸۴.....	نظریه‌های پول و قیمت‌ها
۲۸۴.....	نظریه قیمت‌ها مبتنی بر مقدار پول ریکاردو
۲۸۵.....	نظریه قیمتی مقدار پول مارکس
۲۸۶.....	نظریه ریکاردو درباره اجاره (رانت) و انباشت
۲۸۸.....	نظریه انباشت ریکاردو
۲۹۰.....	تجزیه ارزش کالاها
۲۹۲.....	روز کاری
۲۹۴.....	ارزش اضافی مطلق و نسبی
۲۹۵.....	نمایه

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»
 وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا وَقَالَا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
 فَضَّلَنَا عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ
 (قرآن کریم، سوره مبارکه النمل، آیه شریفه ۱۵)

سخن ناشر

فلسفه وجودی دانشگاه امام صادق علیه السلام که از سوی ریاست دانشگاه به کرات مورد توجه قرار گرفته، تربیت نیروی انسانی‌ای متعهد، باتقوا و کارآمد در عرصه عمل و نظر است تا از این طریق دانشگاه بتواند نقش اساسی خود را در سطح راهبردی به انجام رساند.

از این حیث «تربیت» را می‌توان مقولای محوری یاد نمود که وظایف و کارویژه‌های دانشگاه، در چارچوب آن معنا می‌یابد؛ زیرا که «علم» بدون «تزکیه» بیش از آنکه ابزاری در مسیر تعالی و اصلاح امور جامعه باشد، عاملی مشکل ساز خواهد بود که سازمان و هویت جامعه را متأثر و دگرگون می‌سازد.

از سوی دیگر «سیاست‌ها» تابع اصول و مبادی علمی هستند و نمی‌توان منکر این تجربه تاریخی شد که استواری و کارآمدی سیاست‌ها در گرو انجام پژوهش‌های علمی و بهرمندی از نتایج آنهاست. از این منظر پیشگامان عرصه علم و پژوهش، راهبران اصلی جریان‌های فکری و اجرایی به حساب می‌آیند و نمی‌توان آینده درخشانی را بدون توانایی‌های علمی - پژوهشی رقم زد و سخن از «مرجعیت علمی» در واقع پاسخ‌گویی به این نیاز بنیادین است.

دانشگاه امام صادق علیه السلام در واقع یک الگوی عملی برای تحقق ایده دانشگاه اسلامی در شرایط جهان معاصر است. الگویی که هم اکنون ثمرات نیکوی آن در فضای ملی و بین‌المللی قابل مشاهده است. طبعاً آنچه حاصل آمده محصول نیت خالصانه و جهاد علمی مستمر مجموعه بنیانگذاران و دانش‌آموختگان این نهاد است که امید می‌رود با اتکاء به تأییدات الهی و تلاش همه‌جانبه اساتید، دانشجویان و مدیران دانشگاه، بتواند به مرجعی تمام عیار در گستره جهانی تبدیل گردد.

معاونت پژوهشی دانشگاه امام صادق علیه السلام با توجه به شرایط، امکانات و نیازمندی جامعه در مطلع کنونی با طرحی جامع نسبت به معرفی دستاوردهای پژوهشی دانشگاه، ارزیابی سازمانی- کارکردی آن‌ها و بالاخره تحلیل شرایط آتی اقدام نموده که نتایج این پژوهش‌ها در قالب کتاب، گزارش، نشریات علمی و... تقدیم علاقه‌مندان می‌گردد. هدف از این اقدام - ضمن قدردانی از تلاش خالصانه تمام کسانی که با آرمان و اندیشه‌ای بزرگ و ادعایی اندک در این راه گام نهادند- درک کاستی‌ها و اصلاح آنها است تا از این طریق زمینه پرورش نسل جوان و علاقه‌مند به طی این طریق نیز فراهم گردد؛ هدفی بزرگ که در نهایت مرجعیت مکتب علمی امام صادق علیه السلام را در گستره بین‌المللی به همراه خواهد داشت. (ان شاء الله)

والله الحمد

معاونت پژوهشی دانشگاه

پیشگفتار

درک عمیق اندیشه‌ها و بررسی همه ابعاد و جوانب آن‌ها، بدون در نظر گرفتن فضای اعتقادی، تاریخی و جغرافیایی آن‌ها ممکن نیست. مطالعه تاریخ شکل‌گیری و گسترش آراء و عقائد مختلف فکری و علمی، ضرورت‌ها و لوازم عینی و ذهنی بستر ساز این اندیشه‌ها را آشکار می‌سازد. با این حال، پرداختن صرف به تاریخ بدون تحلیل نظام مفهومی و منطقی اندیشه‌ها، جز جاذبه‌هایی تاریخ‌شناختی، فایده چندانی ندارد. به نظر می‌رسد مطالعه عقاید در بستر تاریخی باید با رویکردی تحلیلی عجین شود تا نگاهی جامع و کلی از مکاتب فکری ارائه دهد.

کتابی که تاکنون در تاریخ اندیشه‌های اقتصادی یا بررسی آراء اقتصاددانان در کشور ترجمه یا نگاشته شده است، غالباً سیری گزارش‌گونه و توأم با تحلیل‌هایی از موضع اقتصاد متعارف دارند و نگاه انتقادی به اندیشه‌های اقتصادی به‌ویژه در حوزه مبانی فکری اندیشمندان در آن‌ها به ندرت مشاهده می‌شود.

دانکن فولی، پروفسور دانشکده اقتصاد مدرسه جدید تحقیقات اجتماعی آمریکا است که آثار متعددی را در حوزه اندیشه اقتصادی منتشر ساخته است. او با نگاهی مستقل به مسائل اقتصادی می‌نگرد و رویکرد انتقادی او به‌ویژه در حوزه مبانی علم اقتصاد مشهود است. تسلط او بر حوزه

اندیشه‌های اقتصادی مکاتب مختلف اعم از سرمایه‌داری و سوسیالیسم موجب پدید آمدن آثاری قوی از جانب او شده‌است.

کتاب مغالطه آدام اسمیت، نسبت به اکثر کتب موجود در حوزه تاریخ عقائد اقتصادی، این مزیت را داراست که در عین پیگیری مسیر شکل‌گیری نظریات اقتصادی از آدام اسمیت تا عصر حاضر، با کنار گذاشتن حواشی و جزئیات غیر ضرور تاریخی، سعی کرده است با نگاهی تحلیلی، اندیشه‌ها را موشکافی کرده و مصادر فلسفی و ایدئولوژیک اندیشه‌های بزرگان اقتصاد را استخراج کند و با ظرافت و دقت کم‌نظیری، به نقد این اندیشه‌ها هم از منظر منطق و سازگاری درونی و هم از منظر پیامدها و خروجی‌های بیرونی بپردازد.

نکته جالب توجه در این کتاب آن است که با شناسایی مغالطه‌ای در آرای اسمیت به عنوان پدر علم اقتصاد مدرن، آن را در آرای دیگر اندیشمندان این علم ردیابی کرده است. او نقطه شروع علم اقتصاد متعارف را از تفکیک عرصه اقتصادی زندگی از دیگر عرصه‌های زندگی اجتماعی (اعم از اعتقادی، فرهنگی و سیاسی) می‌داند که شاید اولین بار توسط آدام اسمیت به طور متفح و مستدل تبیین شده است. این تفکیک عرصه‌ها باعث توجه بسیاری از رفتارها و نگرش‌ها شده است که چه‌بسا پیش از شکل‌گیری از لحاظ اخلاقی و فرهنگی مذموم شمرده می‌شده است. نویسنده کتاب بر این باور است که تفکیک عرصه اقتصاد از دیگر عرصه‌های زندگی اجتماعی باعث شده است اعمال غیر اخلاقی چون پیگیری نفع شخصی در عرصه اقتصاد نه تنها مذموم نباشد بلکه مدوح و ستودنی شمرده شود با این توجه که پیگیری نفع شخصی توسط تک‌تک افراد باعث می‌شود نفع جامعه در کل، افزایش یابد. فولی عنوان فرعی کتاب را «رهنمودی به الهیات اقتصادی»^۱ انتخاب کرده است. مراد او از انتخاب این چنین عنوانی، نشان دادن

این مطلب بوده است که اقتصادی که امروزه از آن به علم تعبیر می‌شود، لزوماً منشأ استقرائی و قیاسی ندارد و توأم با باورها و تخیلات اقتصاددانان است اما در زبان فارسی، واژه الهیات نمی‌تواند این مفهوم را به طور مناسب انتقال دهد. از سویی فولی از کاربرد واژه ایدئولوژی به‌خاطر بار معنایی خاص آن به طور صریح پرهیز کرده است؛ لذا در ترجمه نتوانستیم از این واژه هم استفاده کنیم. عنوان فرعی این کتاب را می‌توان «مروری انتقادی بر اندیشه‌های اقتصادی دوران مدرن» دانست. عنوان مدرن از این رو مناسب است که فضای اندیشه‌ای متفکرین از جمله اقتصاددانان از عصر روشنفکری^۱ (که هم‌زمان با دوران زندگی اسمیت است) تا اواسط نیمه دوم قرن بیستم (که هایک و شومپتر در آن می‌اندیشیده‌اند) در حوزه تفکر مدرن تعریف می‌شود.

در ترجمه این اثر سعی کردیم ضمن پایبندی به متن، اصل سادگی و شیوایی را رعایت کنیم. در بعضی موارد، تکلیف را به‌صورت پاورقی ذکر کردیم که با حرف «م.» به معنای مترجم، از پاورقی‌های متن انگلیسی کتاب متمایز شده است. در انتخاب معادل‌های فارسی سعی کردیم بار ارزشی کلمات را در نظر بگیریم و در مواردی که معادلی خلاف ادبیات رایج استفاده کرده‌ایم، علت انتخاب خود را در پاورقی ذکر کرده‌ایم و البته معادل انگلیسی آن را نیز ذکر کرده‌ایم. همچنین واژگانی در متن مشاهده می‌شوند که به عمد به فارسی برگردان نشده‌اند؛ چرا که یا معادل دقیقی در فارسی ندارند یا این‌که کثرت کاربرد ترجمه‌ای نارسا برای آن در متون فارسی، مفهوم مترادف آن را از مفهوم اصلی جدا ساخته است. به‌علاوه در این برگردان تلاش شده است به برخی از اشتباهات رایج در ترجمه فارسی لغات انگلیسی اشاره شود.

^۱ Enlightenment

به نظر می‌رسد این کتاب بتواند متن مناسبی برای درس «تاریخ عقائد اقتصادی» و منبع درخور توجهی برای علاقمندان و محققان در حوزه اندیشه‌های اقتصادی مدرن باشد.

www.ketab.ir

مقدمه

مردم گه گاه از من می‌خواهند که کتاب مناسبی درباره اقتصاد برای خوانندگان تحصیل کرده اما غیرمتخصص معرفی کنم. پاسخ به این درخواست برای من دشوار است. کتاب‌های درسی مقدماتی بی‌شماری با تصاویر و جدول‌های متعدد وجود دارند که تا حد بسیاری با استانداردهای برنامه درسی اقتصاد ۱۰۱^۱ منطبق است اما به نظر من این‌ها به عنوان کتاب، شایسته خواندن نیستند. معمولاً به کتاب کلاسیک «فیلسوفان دنیوی»^۲ نوشته همکار فقیدم رابرت هیلبرونر^۳ در «مدرسه نوین تحقیقات اجتماعی»^۴ اشاره می‌کنم و معتقدم که باید این مسئله را به دست‌ان توانمند کسانی چون هیلبرونر واگذار کرد. با این حال، کتابی که پیش رو دارید تلاشی است برای تبیین نظریات اصلی علم اقتصاد از دیدگاه نگارنده. از آنجا که هر معادله در کتاب‌های اقتصادی بیش از نیمی از خوانندگان را از خواندن کتاب منصرف می‌کند، معادله‌ها و نمودارها در ضمیمه آمده است و توصیه می‌شود خواننده‌ای که اقتصاد نخوانده است از این ضمیمه عبور کند مگر این‌که کنجکاوی بسیاری داشته باشد.

-
1. standard Economics 101 curriculum
 2. The Worldly Philosophers
 3. Robert Heilbroner
 4. New School for Social Research

برای چندین سال در کالج بارنارد دانشگاه کلمبیا^۱ درس «مبانی نظری اقتصاد سیاسی» را تدریس می‌کردم. موضوع این درس با اندیشه‌های اصیل سیلويا هولت^۲ منجر به مباحثاتی در دانشکده اقتصاد شد. از دانشجویان خواستم بخش‌های منتخبی از آثار آدام اسمیت^۳، توماس مالتوس^۴، دیوید ریکاردو^۵، کارل مارکس^۶، ویلیام استنلی جونز^۷، کارل منگر^۸، جان بیت کلاک^۹ و جان مینارد کینز^{۱۰} را مطالعه کنند. این درس برای اکثر دانشجویان این خلا را پر کرد تا اقتصاد را صرفاً مجموعه‌ای از نمودارها و وقایع نبینند بلکه آن را به مثابه گفتگوی منسجم در نظر بگیرند؛ این درس نقشه‌ای را ارائه کرد که دانشجویان می‌توانستند نشانه‌های زیان و اندیشه‌های اقتصادی را روی آن دنبال کنند. پس از مدتی بحث‌های خود را مکتوب کردم و هسته اولیه کتاب حاضر شکل گرفت. بعد از آن این درس را در مدرسه جدید علوم انسانی^{۱۱} ارائه کردم و آثار تورستین ویبل^{۱۲}، فردریک فون هایک^{۱۳} و جوزف شومپتر^{۱۴} را هم به آن اضافه کردم. واکنش‌های دانشجویان من را متقاعد کرد که افزودن این آثار به سیر مطالعاتی اولیه، ارزشمند و ضروری است.

باین حال، این کتاب به طور خاص کتاب تاریخ اندیشه‌های اقتصادی نیست. در این کتاب از چشم‌انداز تاریخی به مثابه روشی مناسب برای سازماندهی مجموعه پیچیده‌ای از اندیشه‌ها در قالب گزارشی منسجم و فهم‌پذیر استفاده شده است. این کتاب منعکس‌کننده بسیاری از مطالب و

-
1. Barnard College of Columbia University
 2. Sylvia Hewlett
 3. Adam Smith
 4. Thomas Malthus
 5. David Ricardo
 6. Karl Marx
 7. William Stanley Jevons
 8. Carl Menger
 9. John Bates Clark
 10. John Maynard Keynes.
 11. New School for Liberal Arts
 12. Thorstein Veblen
 13. Friedrich von Hayek
 14. Joseph Schumpeter

آموزه‌های متون تخصصی در حوزه تاریخ اندیشه‌های اقتصادی است اما من خودم را بسیار کمتر از یک متخصص یا اندیشمند ژرف‌نگر در این حوزه گسترده و دشوار می‌دانم. در مواردی از متون نویسندگان مورد بحث فراتر رفته‌ام و سعی کرده‌ام مدل ابتکاری خود را دربارهٔ پس‌زمینهٔ مباحث و گاهی اوقات زمینه‌های پنهانی که دانش اقتصاد سیاسی^۱ از آن برخاسته است، دنبال کنم. مباحث این کتاب، برداشت من از اقتصاد است و در این مسیر، بی‌پروا از چهره‌های بزرگ در تاریخ اقتصاد سیاسی برای اهداف خود استفاده کرده‌ام. با توجه به عنوان این کتاب، سه سؤال را می‌توان مطرح کرد. اول این که منظور من از «مغالطهٔ آدام اسمیت» چیست؟ آدام اسمیت مطالب بسیاری را در کتاب ثروت ملل آورده است که مغالطه‌آمیز نیست. به عنوان مثال، در این که نفع شخصی محرکی قوی برای انسان‌هاست تردیدی وجود ندارد (البته نه به این معنا که تنها محرک است). همچنین این مطلب نیز درست است که مدیریت دنبال کردن نفع شخصی در چارچوب بازارهای سرمایه‌داری رقابتی (البته نه همیشه) می‌تواند سازوکاری قوی برای سرعت‌بخشیدن به تغییرات تکنیکی و تولید ثروت مادی باشد. به هیچ وجه صحیح نیست که ادعا کنیم دنبال کردن نفع شخصی در چارچوب بازارهای رقابتی همواره از لحاظ اخلاقی ناپسند است. مراد من از «مغالطهٔ آدام اسمیت» کمی ظریف‌تر و دقیق‌تر از این دعاوی تکراری است. از دید من، مغالطهٔ اسمیت در این اندیشه نهفته است که می‌توان فضای اقتصادی زندگی را (که در آن دنبال کردن نفع شخصی تحت تأثیر قوانین عینی، به خروجی‌های مفید اجتماعی منجر می‌شود) از بقیهٔ زندگی اجتماعی (که در آن دنبال کردن نفع شخصی از لحاظ اخلاقی مسئله‌دار است و باید در مقابل دیگر اهداف وزن‌دهی شود) منفک کرد. این انفکاک فضای اقتصادی (با فرض اصول خاص سازماندهی) از مسائل سیاسی، تعارضات اجتماعی و نیز ارزش‌ها (که بسیار پیچیده‌تر، نامعین‌تر و از لحاظ اخلاقی مسئله‌دارتر

هستند) مبنای اقتصاد سیاسی و علم اقتصاد^۱ به عنوان شاخه‌ای از تفکر است. بنابراین به نظر من مغالطه اسمیت هسته اقتصاد سیاسی و علم اقتصاد است. استدلال‌های اقتصاددانان بزرگ در صورتی درک می‌شوند که آن‌ها را در چارچوب این تفکیک تردیدآمیز در نظر بگیریم. در واقع، همانطور که امیدوارم این کتاب نشان دهد، اقتصاد سیاسی و علم اقتصاد اساساً تلاشی است برای تبیین این دیدگاه دوگانه از زندگی اجتماعی.

سؤال دوم این است که آیا آدام اسمیت مرتکب این مغالطه شده است؟ اسمیت‌شناس با کفایت‌تری می‌تواند این مسئله را به گونه‌ای متن محور بر مبنای کتاب ثروت ملل، متقاعدکننده‌تر از من بحث کند؛ یعنی از بحث اسمیت درباره حب نفس^۲ به مثابه محرکی قدرتمند برای عمل انسان (کتاب اول، فصل دوم) شروع کند. سپس با توصیف ثروتمندان صرفه‌جو^۳ به عنوان خیرین عمومی (کتاب دوم، فصل سوم) و اوج آن در احضار «دست نامرئی» (کتاب چهارم، فصل دوم) استدلال خود را تکمیل کند. اما استدلال خواهم کرد که مسئله مهم‌تر این است که هر کس ثروت ملل را می‌خواند از این باور فاصله می‌گیرد که اسمیت دنیا را از زاویه‌ای می‌بیند که آن زاویه را مغالطه او نامیده‌ام. اسمیت بسیار باهوش‌تر و زیرک‌تر از آن است که این مغالطه را به عریان‌ترین شکل آن نشان دهد؛ دنیای اقتصاد سیاسی او که عبارت است از نفع شخصی رقابتی خودتنظیم^۴ در واقع به نهادها و احتمالات بی‌شمار سیاسی حاوی ارزش به شدت وابسته است. به عنوان نمونه، اصلاحات اسمیت در اصل «بگذار بشود»^۵ به ارائه دیدگاهی نسبتاً متعادل از تعامل سیاست و اقتصاد منتهی می‌شود. اما فرض اساسی کتاب اسمیت این است که می‌توان بحث را از بررسی اصول محض اقتصادی شروع کرد؛ اصولی که حاصل تعامل افرادی است که در فضای بازارهای

-
1. Economics
 2. self-love
 3. frugal wealth-owner
 4. self-regulating competitive self-interest
 5. Laissez Fair

رقابتی برای کالاها و خدمات تحت مالکیت خصوصی، به دنبال نفع شخصی خود هستند. تلاش کرده‌ام در این کتاب نشان دهم که تحقیقات و یافته‌های پیروان اسمیت قبلاً در مفهوم مسئله اقتصاد سیاسی او نهفته بوده است. سؤال سوم درباره موضوع کتاب حاضر این است که آیا آنچه «مغالطه» می‌دانم واقعاً مغالطه است؟ به گمان من موضوع کتاب در این زمینه بحث‌برانگیز است. اقتصاد معاصر که به صنعت فکری عمده‌ای تبدیل شده است، حاصل مستقیم کار اسمیت است و اندیشه تفکیک حیطه خاص اقتصادی از حیطه‌های گسترده‌تر اجتماعی و سیاسی عمیقاً در آن رسوخ کرده است. آموزه‌های علم اقتصاد به طور سازگاری مروج این جهان‌بینی است که آن را مغالطه اسمیت نامیده‌ام. این آموزه‌ها گاهی اوقات در تبیین مبانی فلسفی اصول و قوانین اقتصادی مفروض، به طور صریح ابراز می‌شود و حتی در فروض ضمنی مدل‌ها و قضیه‌ها به طور متقاعدکننده‌تری آورده می‌شود. اقتصاددانان در آموزش اقتصاد، اغلب این جنبه از کار خود را «اندیشیدن مانند اقتصاددانان» توصیف می‌کنند. اندیشیدن مثل اقتصاددان برای بسیاری از مردم دشوار است و من شخصاً از این واقعیت خرسندم. امیدوارم این کتاب نشان دهد که روش تفکر اقتصادی همانند هر روش دیگری برای تفکر درباره جامعه، حاوی ارزش است و ممکن است قضاوت‌های اشتباه خطرناکی را موجب شود.

عنوان فرعی کتاب را «رهنمودی به الهیات اقتصادی» انتخاب کردم تا بر این نکته اساسی تأکید کنم که علم اقتصاد در انتزاعی‌ترین و جذاب‌ترین سطح، بحثی فلسفی و بر اساس حدس و گمان است نه علمی نیاسی یا استقرایی. به دلایل مشابهی از مفهوم مغالطه اسمیت به مثابه دیدگاهی سازمان‌دهنده استفاده کرده‌ام. مهم‌ترین ویژگی کتاب آدام اسمیت در آن چیزی نیست که عیناً درباره نحوه کار اقتصاد می‌گوید (اگرچه این خود مطالب زیادی را به ما می‌گوید)، بلکه در این بحث او است که چگونه باید

درباره زندگی اقتصادی سرمایه‌داری بیان‌دیشیم و اتخاذ کدام گرایش درباره تجارب متناقض و پیچیده‌ای که این زندگی ارائه می‌کند برای ما معقول است. این بحث‌ها به ویژه درباره ایمان و اعتقاد و نه واقعیت‌های مشاهده‌شده است و بنابراین، بحث‌هایی از الهیات به شمار می‌رود. به عبارت دیگر، این مباحث ایدئولوژیک هستند؛ اما این اصطلاح مورد علاقه علوم اجتماعی مارکسیستی، در حال حاضر آنقدر مجادله‌آمیز است که از به‌کاربردن آن اجتناب می‌کنم.

گمان می‌کنم این نوشتار، گزارشی جذاب باشد. بخش عمده‌ای از زندگی من، درست یا غلط، صرف تفکر، آموزش، بحث و تأمل درباره این مباحث شده است. هر چند پاسخ‌هایی قطعی برای سؤال‌هایی که در اینجا طرح کرده‌ام ندارم، گمان می‌کنم این سؤالات مهم و اجتناب‌ناپذیرند. شاید دبست نامرئی ما را به سوی حقیقت هدایت کند.